

Galambjaink egészségügyi gondozásáról

(részlet a Fehérvár és környéke tagszövetség 1986-os évkönyvében megjelent írásból)

Mottó: „A keleti bölcs mindent tud. Tudja, hogy a Föld lapos és négy elefánt tartja a hátán, de a négy elefánt mire áll, azt már Ő sem tudja.”

A fenti mottó hivatott kifejezni a postagalambsport bonyolultságát. Szinte minden galambásznak vannak elméletei, magyarázatai, melyekhez makacsul ragaszkodik. Az elméletek, feltevések alkotják a szemléletet. A szemlélet helyes, vagy hamis volta nagymértékben befolyásolja az eredményes részvételt a postagalambsportban. Sokan egész életükben képtelenek helytelen szemléletükön változtatni, emiatt sikertelenségre ítéltetnek. A helyes szemlélet rengeteg tanulás eredménye lehet csak. A postagalambsport egy tudomány, helyesebben több tudomány összessége. Nagyon vázlatosan:

- fenotípusos bírálat: galambok kézből való minősítése feltételezi az anatómia, aerodinamika, etológia, esztétikai szempontok ismeretét.

- tenyésztési tudás: genetika, geneológiai ismeretek nélkül csak a szerencsétől függ a siker.

- verseny előkészítés, versenyzés: fiziológia, sportélettan, edzés elmélet, takarmányozás stb...

- egészségi állapot: fiziológia, virológia, bakteriológia, parazitológia, biokémia stb... összességének ismerete vezethet csak eredményre.

- A fenotípusra elsősorban a Horváth iskola fordított fokozott figyelmet (standard elmélet).
- A genetikai ismereteinket Anker Alfonz munkásságának elolvasásakor bővíthetjük.
- A versenyzési technológiával Újházy Péter foglalkozott behatóan könyvében.
- Galambjaink egészségi állapota ma még fehér folt, viszont mindennél lényegesebb kérdés.

Ez a szerény kis írás elsősorban arra hivatott, hogy felhívja a figyelmet a megfelelő egészségi állapot fontosságára.

E nélkül nem létezik tudatos, célirányos, eredményes postagalambsport.

Eredmények természetesen születtek, és lesznek a jövőben is, teljesen véletlenszerűen, a szerencse függvényeként.

Elmélyülni a részletekben, mindent megismerni, szinte lehetetlen. Egy ember élete és befogadó képessége ehhez kevés.

Erre mondta Piet de Weerd: „Minél többet tudok a galambokról, annál inkább érzem, hogy mennyi mindent kellene még tanulnom.”

A helyes szemlélet segít az eligazodásban, ha mindent nem is tudhattunk, de ha a gondolkodásunk célirányos, már hatalmasat lépünk előre.

Hadd mondjak egy példát, mely nagyon szemléletes. Egyszer Anker Alfonztól megkérdezte látogatása alkalmával egy tapasztalt idős galambász – mi a véleménye a ferde mellcsontú galambokról? Selejtezni kell-e azokat? Anker úr a tőle megszokott szellemességgel válaszolt:

- A ferde mellcsontú galamb is egyenesen repül.

A válaszban benne van a genetikai véleménye. Genetikailag valóban lényegtelen, hiszen nem örökletes tulajdonságról van szó. Ellenben az idős galambász pályafutása során gyakran tapasztalta, hogy sokszor elvesznek az ilyen galambok. Viszont hallott olyan esetről is, amikor egy híres bajnok ferde mellcsonttal rendelkezett.

Ha a kérdést egészségügyi oldalról is vizsgáljuk, talán közelebb kerülünk a probléma megválaszolásához. Ferde mellcsont keletkezhet, fiatalkori elégtelen ellátásból származó

vitaminhiány, de kokcidiózis fertőzés miatt is. (A kokcidiózis jelenléte gyakran okoz vitaminhiányt, mert az élősködők felélik a szervezet vitaminkészletét. Tehát, a kettő összefügg.) Ha csak hiányos vitaminellátás okozta a problémát, és kokcidiumok nem voltak jelen, a galamb kedvezőbb körülmények közé kerülve tényleg lehet még bajnok is ferde mellcsonttal.

Ellenben, ha kokcidiózis hatására lépett fel a kóros elváltozás, akkor, a kokcidiumok a májat is károsíthatták, esetleg maradandóan. Ebben az esetben tényleg használhatatlanná vált a galamb a versenyzésre. Nem tudta a máj, a verseny során mobilizálni a szervezet tartalékait, így a galamb képtelen volt a gyors hazatérésre, és lehet, hogy mégsem repült olyan egyenesen...

Vagyis ha egy problémát csak egy oldalról vizsgálunk, gyakran téves következtetést vonunk le. Csak a többoldalú megközelítés segíthet a helyes ok feltárásban.

Ezért, ha az eredményes részvételt tűztük ki célul a postagalambsportban, ne csak fenotípusban, genetikában, verseny előkészítésben gondolkodjunk, hanem minden esetben az egészség oldaláról is vizsgáljuk meg ténykedésünket.

A teljesítményt leginkább meghatározó tényező a pillanatnyi egészségi állapot. Tehát az elhelyezés, takarmányozás, tenyésztési eljárások, szelekció, verseny előkészítés... stb csak akkor lehet hatékony, ha mindig szem előtt tartjuk azok egészségre történő pozitív, vagy negatív hatását.

Abszolút értelemben véve, betegségektől mentes galambállomány nincs. Elsősorban azért, mert a kórokozók egy része együtt él galambjainkkal, a szervezet és a kórokozók között egyfajta egyensúlyi helyzet áll elő, a betegség tünetei nem jelentkeznek. A galambok egészségesnek látszanak. Azok is, de ha kedvezőtlen hatás éri a szervezetet, mely lehet egy erősebb fertőzés (szállító autóban, új galambok beszerzésekor stb.), egy stresszhatás (zsúfolt szállítás, nehéz verseny, nélkülözések...), felbomlik a fent említett egyensúly a szervezet kárára, és felléphet a betegség klinikai tünetekben is.

A mi munkánk az, hogy segítsünk a szervezetnek, hogy az egyensúly ne borulhasson fel kedvezőtlen irányban.

Tulajdonképpen ez a tevékenység az egészségügyi gondozás, a betegségek megelőzése.

A megelőzést két nagy csoportra oszthatjuk:

1. Higiénikus
2. Állatorvosi, vagy gyógyszeres

1. Higiénikus megelőzés

Olcsó, a tenyésztő szorgalmától függ.

a.) Az első szempont a galambok elhelyezése.

- a. Ahány bajnok, annyi féle dúc – mondhatnánk.

Ezt a kérdést mégsem szabad ennyire leegyszerűsíteni. Nem mindegy ugyanis, mennyi munkával érjük el ugyanazt az eredményt. Amennyiben a dúc egészségtelen, részsikerek elérhetőek verejtékes munkával időnként, de tartósan csúcseredmények nem.

Általános követelmény a jó dúccal szemben: Kedvező fekvés (D, DK), levegős, világos, száraz, huzatmentes, télen nem túl hideg, nyáron nem túl meleg. A déli, délkeleti fekvés azért lényeges, hogy a dúc belseje minél több napfényt kapjon! A közvetlen napfény a legjobb fertőtlenítőszer. A fény és a

meleg segíti a forma kialakulását, a hideg, nyirkos, sötét dúc ezt gátolja. A belső felületek, a padozat is legyen sima, könnyen takarítható, fertőtleníthető. Erre legjobban a furnér, farostlemez, gyalult deszka, forgácslap stb... felel meg. A beton túl hideg, nem megfelelő a nedvszívó képessége. Tökéletes takarítása – egyenetlenségei miatt – lehetetlen. Ha „glettelt” nem szívja be a nedvességet.

A légcserét szellőzők beépítésével érhetjük el. A padló szintjén és a mennyezetben, vagy ahhoz közel kell elhelyezni szellőző nyílásokat, melyek tetszés szerint zárhatók legyenek. Nyitott állapotban szűnyogháló borítás szükséges, hogy a szél ne fújhasson be a dúcba, de a légcseréért biztosított legyen.

Az elhelyezésnél feltétlenül szólni kell még a galambsűrűségről. Általános szabály, hogy a dúc egy köbméterére 2 db galamb jusson. Például 2méter hosszú, 2 méter széles és 2 méter magas dúc 8 légköbmétert jelent. Itt 16 darab költő galamb helyezhető el.

Ha zsúfolt a dúc a fertőző betegségek gyakrabban fellépnek, gyorsabban terjednek. A galambok „komfortérzete” hiányt szenved. Gyakoribbak lesznek a verekedések, megfelelő élettér hiányában. A verekedések alkalmával sebek keletkezhetnek, melyek nyitott kaput jelenthetnek a fertőzéseknek. Ha voliert építünk, válasszuk el a földtől. Legjobb, a lábakon álló, dróthálós volier. A földön lévő volier az eső hatására gyakran nedves. A legtöbb kórokozó csak nedves körülmények között képes fertőző alakot ölteni. (bélférgék, kokcidiumok, trichomonász) A dúcban e miatt ne fürdessük galambjainkat. A fürdőt a dúcban kívül kell elhelyezni, a bezárt galamboknál ezért is fontos a dróthálós aljú volier, ahol lefolyik a kifröcskölt fürdővíz.

b. Takarmányozás

A fertőzések legfontosabb forrása az ivóvíz, a nem megfelelő közös itatók, és a szennyezett takarmány.

Az itatók akkor megfelelőek, ha zártak, ürülékkel nem szennyeződhet az ivóvíz. Tökéletesen moshatók, (önitatóknál a tartály is) fertőtleníthetők. Ezért előnyösek az üveg és műanyag itatók.

Nyáron naponta legalább két, télen legalább egy alkalommal cseréljük a ivóvizet. Hetente lúgos, vagy hypós vízzel alaposan mossuk ki az itatókat. Célszerű állványra helyezni az itatót, így kevesebb por, szennyeződés kerül bele.

Külföldön, ahol intenzívebb versenyzési módszereket alkalmaznak, a galambok a ház körüli tréningek kivételével a dúcban lezárva vannak, az itatók nincsenek állandó jelleggel a dúcban. Ezáltal is csökkentik a fertőzés veszélyét. Lényeges, hogy a galambok ne ihassanak az esőcsatornából, pangó vizekből. Hasznos az esőcsatorna dróthálós lefedése.

A takarmányt etetőkkbe adjuk. Ne szennyeződhessen ürülékkel. A kivert szemeket távolítsuk el.

A magvaknak megfelelő beltartalmúaknak, csíráképeseknek kell lenniük. Nem az olcsó takarmány a megfelelő. Inkább kevesebb galambot tartsunk, de azokat kiválóan etessük. A takarmány tárolása is igen lényeges szempont. A nyirkos

helyen hosszabb ideig tárolt takarmány jelentős veszélyforrás, penésztartalma miatt.

Vitaminokat hetente 1 alkalommal, verseny és nevelő időszakban heti 2 alkalommal adjunk.

A gritt etetők tartalmát legalább hetente ki kell cserélni. Konyhasó állandóan álljon a galambok előtt!

c. Takarítás

Amennyiben simák a dúc takarítandó felületei, egy 80db-os állomány napi takarítási igénye reggel-este kb. 20 perc. Legjobb, ahányszor a dúcba megyünk felszedjük a keletkezett ürüléket. Ezáltal csökkenthetjük a párolgási felületet, mindig száraz lesz a dúc levegője.

A több napos leszáradt ürüléket csak fáradtságos munkával lehet eltávolítani. A friss ürülék nem fertőz, de a 4-5 napos már igen. A száraz ürülék takarításakor mindig por is keletkezik. Sok csíra a porszemcsékre tapad és a fertőzésveszély nő a poros dúcban.

d. Fertőtlenítés

Egy szakszerű fertőtlenítés felér egy gyógyszeres kúrával!

Leghatékonyabb módszer évente 2 alkalommal – a versenyek végeztével és párosítás előtt – lángszórával való leégetés. Természetesen óvatosan kell végezni a tűzveszély miatt. Akinek ez nem áll módjában vegyszerekkel kell elvégeznie a fertőtlenítést.

Bevált fertőtlenítő szerek:

Formalin 1%-os vizes oldata

H-lúg 1-2%-os vizes oldata

Iosan, incosan 1%-os vizes oldata

Hypo, klórmész...

A fertőtlenítést minden esetben alapos takarítás előzze meg. A galambokat távolítsuk el a dúcból. Ezután háti permetezővel alaposan permetezzük le a fészkeket, ülőkéket, falakat, padozatot. Ezután zárjunk le minden rést. (ablakok, ajtók, szellőzők) és 1-2 napig hagyjuk lezárva az üres dúcrészt. A galambokat csak ezután engedjük vissza a dúcba.

Egy légtérben lévő dúcokat egyszerre kell fertőtleníteni. A szállító eszközöket, szállító autót hetente kell fertőtleníteni. Ily módon etetőket, itatókat is. (Ez nagyon fontos, pénzt kell rá biztosítani.)

A leggyakoribb fertőző betegségek lappangási ideje:

betegség	napok	fertőtlenítő szer
himlő	4-14	formalin
ornitózis	5-15	formalin
herpes vírusok, paramyxo	több hét is lehet	formalin
paratífusz	3-5	formalin
tuberkulózis	14-30	formalin

kokcidiózis	6	H-lúg
trichomonász	6-14	Hypo (fertőtlenítőszerekre igen ellenálló)

Ennek tudatában, berepült idegen galambokat, a beszerzett, vásárolt galambokat különítsük el, legalább 2 hétre. Káros, ha a verebek bejárnak a dúcba. Többféle betegséget terjesztenek. Az egerek jelenléte szintén káros egészségügyi szempontból is, a paratífusz terjesztői lehetnek.

2. Állatorvosi, vagy gyógyszeres megelőzés

A fertőző betegségek elleni küzdelem alapelve, hogy azokat elsősorban megelőzni kell.

A betegségek gyógykezelése kockázatos. A gyógyult galambok bacilus-gazdák maradhatnak. Csak igen értékes egyedek esetében szabad vállalni a kockázatot. A betegségen átesett galambok belső szervei – máj, tüdő, szív – a betegség következtében gyakran maradandóan károsodnak. Ezért legtöbbször a további versenyzés számára elvesztek.

Amennyiben betegség jeleit fedezzük fel egy-egy galambnál, azt azonnal el kell távolítani, a dúcban lévő többi pedig a megfelelő megelőző kúrában kell részesíteni.

Megelőző kúrákat akkor is kell időnként alkalmazni, ha betegség tüneteit nem fedezzük fel, de várható a kórokozók erősebb támadása.

Nagyon fontos előre bocsátani:

Minden bevitt gyógyszer – különösen, ha a szükségesnél nagyobb mennyiségben adagoljuk – egyúttal mérge is a szervezet számára. A szervezetbe jutott mérgeket a májnak kell közömbösítenie. Ugyanakkor, a máj az energiagazdálkodás legfontosabb szerve. Feleslegesen nem szabad terhelni a májat, és mértéktartónak kell lennünk a kúrák alkalmazásával is. Ha túl gyakran ugyanazt a gyógyszert alkalmazzuk, kialakulhat a kórokozók között a rezisztencia, vagy megszokás, miután már nem hat a bizonyos gyógyszer, de a szervezetet terheli.

Ezért mindig kérjük ki állatorvos véleményét a kúrák, és a gyógyszerek alkalmazásakor.

A betegség általános tünetei.

Az első és legszembetűnőbb a galamb viselkedése.

A beteg galamb étvágytalan, szeme elveszíti különös csillogását, esetleg nedvessé, vagy túl szárazzá válik.

Megváltozik az ürülék konzisztenciája. Híg, gyakran elszíneződött, bűzös lesz. (A dúc berendezéseinek tervezésekor ezért fontos, hogy minden galamb a fészékben aludjon, mert a napi takarítás alatt rögtön szembetűnik a változás.) A pehelytollvedlés, - amely egész évben folyamatos, - leáll, ha a szervezet megterhelés éri. Ha nem megfelelő a pehelytollvedlés, eltűnik a púder is a tollakról, hiszen a púdert a pehelytollak termelik. Az orrdudor elveszíti vakítóan fehér színét. Egy árnyalattal szürkébb lesz, a szemhúshoz hasonlóan.

A tollazat elveszíti fényességét, mattá, szárazzá válik. A galamb nem repül szívesen. Egy-két kör megtétele után ismét leszáll. (Nem emelkedik magasra.) Felborzolja tollát, „hallgat”.

Az egészséges galamb mindig csinál valamit, hajt, repül, keresgél, tollázkodik, esetleg a szárnyán fekve pihen. A nyálkahártyák színe megváltozik. Vagy fakóvá, vagy vörössé válik rózsaszínű helyett. Gyakran nehezített a légzés, a csőr nyitott. A galamb orrnyílásai eldugulnak, csak a száján keresztül tud levegőt venni. Ilyenkor általában a légzsákok is fibrines lerakódást tartalmaznak. Az ilyen galamb tömegéhez képest nehezzé válik, a repülése nehezkesebb, hangosabb lesz.

A betegségek diagnosztizálása, felismerése nehéz feladat. Több kór is hasonló tüneteket mutat. Például egy nedves csőr, könnyező szem, tüszögés jellemzői lehetnek a trichomoniazisnak, kokcidiózisnak is esetenként, ornithózisnak egyaránt. Egy zöldes-szürke, habos ürülék bélgyulladásra utal. A bélgyulladást viszont okozhatja a paratífusz, kokcidiózis, bélférgesség egyaránt.

Pontos, megnyugtató diagnózist csak egy jól felkészült állatorvos, megfelelő laboratóriumi háttérrel képes felállítani. A betegségek gyakran nem „tiszta formában”, hanem együttesen lépnek fel, ezért a tünetek sem egyértelműek minden esetben.

Vannak betegségek, melyek csak másodlagosan lépnek fel. Ilyen például az ornithózis. Előzőleg kokcidiózis az elsődleges megbetegítő. Felsértik a bél nyálkahártyáját a kokcidiumok, az így keletkezett sebeket keresztül tud a véráramba jutni az ornithózis kórokozója.

Ha például a trichomoniazis és parathyphus egyszerre lép fel, szinte reménytelen a gyógyulás. Ilyenkor ajánlatos az egész állományt lecserélni, a dúcot alaposan kifertőtleníteni, és új galambokkal benépesíteni.

A leggyakoribb fertőző betegségek és az ellenük való védekezés

A legveszélyesebb, legalattomosabb, és mindenütt jelen lévő betegség a trichomoniazis.

Ezt a betegséget egy egysejtű ostoros lény okozza, melynek nagysága a mm század része. Szabad szemmel nem látható. A postagalamb állományok több mint 80%-a fertőzött trichomoniaszsal, de néha a szervezet védekező rendszerének köszönhetően, egyensúlyi helyzet jön létre, ezért kifejezett tünetek nem észlelhetők.

Azonban bármilyen kedvezőtlen hatás: versenyröptetés, szállítás, takarmányozási anomália, agresszívabb trichomoniasz törzsek bekerülése a szervezetbe stb. kiválthatja a betegség fellobbanását.

A felismerést nehezíti, hogy felnőtt galambokon nincsenek éles, kifejezett tünetek. Nincsenek sárga csomók a torokban, köldök tájékon (általában a fészekben ülő fiatalokon láthatók ezek a tünetek), csupán késve jön a galamb a versenyről, vagy örökre elmarad.

Biztos jele a fertőzésnek, ha a galambok a díjlista vége után kezdenek jönni, és igen sűrűen, sokszor egy óra alatt hiánytalanul megérkeznek (csupán 1-2 órával később a kelleténél). Fáradtak, lassan regenerálódnak.

A szervezetnek nincs immunitása a trichomonással szemben. A betegségen már átesett, meggyógyult galamb bármikor újra fertőződhet. Ellentétben például a himlővel. A himlőn átesett galamb egész életére védettséget kap. A trichomoniázis, a kokcidiózissal együtt állandóan az ajtóban áll, és rettegésben tartja a tenyésztőket.

A fertőzés biztos megállapítását, állatorvos begykaparérékből tudja elvégezni.

A trichomoniázis gyakori formája a diare. Vízszerű, híg ürülék a tünete. Az ilyen galamb nyugodt állapotban is vízszerűt ürít. A fészekben ülő fiatalok, melyek e betegségben szenvednek, szinte úsznak a tányérban. Ha olyan dúcba lépünk, ahol trichomonász fertőzés van, egy jellegzetes savanyú szagot érzünk. Elsősorban a belső szervek károsodhatnak a betegség során. Így a máj, melyen sárga foltocskák, korongok láthatók. Az ilyen máj nem funkcionál rendesen, mivel egy része elhal. Ugyanez vonatkozik a tüdőre, légzsákokra, belekre is. Gyakran könnyezést is okoz, mivel az egysejtűek feljuthatnak a szemüregig. Ott irritálják a szemgolyót, melynek eredménye a fokozott könnyelválasztás, mely könnyezésben, orrfolyásban nyilvánul meg. Legfogékonyabbak a fertőzéssel szemben a fiatalok, 6 napos kortól 45-50 napos korukig.

Vannak bizonyos galambcsaládok, melyek érzékenyebbek a trichomonással szemben. Aki rokontenyésztett galambokkal foglalkozik különösen sok gondja lehet a trichomonással.

Terjedése elsősorban ivóvízzel történhet. Ezért is fontos az ivóvíz gyakori cseréje, és az itatók tisztántartása (szállítóautóban is).

A fertőzés leggyakoribb formája lehet a mindenféle galamb egy légtérbe kerülése a szállítás során. Közös itatók alkalmazásával. Az itatókat, etetőket hétről-hétre alaposan ki kell mosni, fertőtleníteni! Állományok omolhatnak össze a szezon közepén, melynek oka a trichomoniázis.

A legtöbb megbetegedést tavasszal az első költéskor, és ősszel, a versenyek végeztével lehet észlelni. Ősszel néha hörögést is hallhatunk.

Ekkor kezdődik a fiatalok röptetése. Az öregekben fellobbant betegség őket is károsítja. Ilyenkor nagyok a veszteségek a röptetéseken. A trichomoniázissal fertőzött galamb elveszíti a tájékozódó képességét is.

Tavasszal az egyévesek jelentős része e miatt veszik el. Ekkor pépelnek először, ráadásul még hideg az idő, és a harmadik stresszorként jelentkezik az utaztatás.

Általában, azok a versenyzési módszerek, melyeknél nem nevelnek a galambok, eredményesebbek. Ebben rejlik az özvegyiség nagy előnye, és a különböző „száraz” módszerek is e miatt adnak 10-15%-al kedvezőbb versenyeredményt.

A pépelés újra és újra fellobbanthatja a betegséget. A megelőzés ezért elengedhetetlen...

...Ha melegebb az idő, több vizet isznak a galambok, esetleg mérgeződhetnek. Általában 40 galamb egy nap alatt 4 liter vizet fogyaszt.

A kúra alatt lehetőleg zárjuk le a galambokat, csak a reggeli-esti ház körüli repüléskor legyenek szabadon.

A gyógyszeres vizet nem szívesen isszák, ezért máshol – legtöbbször a csatornákból, pocsolyákból – oltják szomjukat. Többek közt ezért is előnyös az egy légtérben élő galambok egy időben történő párosítása, mert amíg az első tojásokon ülnek, el lehet végezni a megelőző kúrát. Nevelő galambokkal nem lehet, vagy csak nehezen állománykezelést alkalmazni...

...A verseny befejezésével, szintén kell adni az egész állománynak – a fiataloknak is – egy 3-4 napos megelőző trichomoniázis elleni kúrát a fenti módon.

Ha a fiatalok nem repülnek eleget, nedves a csőrük, lassan fehéredik a szemhúsuk és az orrdudoruk, szintén kezelni kell őket. Természetesen ez csak úgy lehetséges, ha számukra külön dúcérsszel rendelkezünk.

A fiatalok dúcában az ürülék is ilyenkor vizes, alaktalan. A leválasztott fiatalok, melyek már önállóan esznek, isznak, alkalmasak egy megelőző kezelésre...